

ЕЗИКОВАТА ДЕМОКРАТИЗАЦИЯ И ЕЗИКОВАТА КУЛТУРА В КОНТЕКСТА НА ПУБЛИЧНАТА РЕЧ¹

Надка НИКОЛОВА

Шуменски университет „Еп. Константин Преславски“
E-mail: nikolova55@gmail.com

LANGUAGE DEMOCRATIZATION AND LANGUAGE CULTURE IN THE CONTEXT OF THE PUBLIC SPEECH

Nadka NIKOLOVA

University of Shumen Ep. Konstantin Preslavski
E-mail: nikolova55@gmail.com

ABSTRACT: This article deals with the democratization of the Bulgarian literary language, interpreted in its four aspects: social, functional, personal and interstructural. Pseudodemocratization processes and trends are discussed and a number of examples are given. The general conclusion is that, in its overall development, the modern literary language is undoubtedly democratized, and this is a long-standing trend whose aim was, and should continue to be, to raise the demos to the literary language in the future. Standardology experts' modern assessment of the normalisation and codification of modern literary language is that they are extremely democratized in every respect: in terms of spelling, form and word usage, and spelling. In retrospect, changes have been made progressively and without turmoil, with public debate towards the democratization of the literary language according to the four commentary criteria although they were not consciously or explicitly stated. A really important task for the Bulgarian codifiers today, however, is to find the mechanisms that will protect the Bulgarian language community from pseudo-democratization from the false notion that everything is allowed, that democratization has a utilitarian side, but is not in simplification. The task of the modern codifier, in other words, is not to lower the codification to the demos, but rather to raise the demos to it.

KEYWORDS: Bulgarian standard language, social change, codification, language reform, pseudodemocratization

Неведнъж в публикации, посветени на формиране на езиковите норми и тяхната кодификация, е изтъквано, че то се осъществява неавторитарно, че преобладаващото общо в речевата комуникация, станало основата на една норма, се обсъжда и решава в плуралистичен дух, проявяващ се неизменно във вслушване както в мнението на радетелите за книжовен български език през Възраждането, така и в реалната речевата практика. Изкушението това да се нарече **демократизация** е очевидно. И все пак – дали е точно така и какви са параметрите на демократизацията в този аспект на историята и съвременното състояние на книжовния език, е въпрос, по който си струва да се размишлява, тъй като в ХХІ век функционирането на книжовния език и интерпретацията му от неговите ползватели хвърля нови предизвикателства, особено в контекста на публичната реч.

В публикациите, посветени на теорията и историята на книжовния език, дериватите на *демократия* – *демократизация*, *демократизирам*, *демократичен* и *демократично*, назоваващи материализацията, нейните признаци, функционирането и усъвършенстването на книжовния език, представени като съзнателен акт на творците на езика, са широко използвани. Примерите са многобройни. От една страна, след идеологическата преориентация на българската наука след Втората световна война и особено след последната правописна реформа от 1945 г. те биват използвани широко с положителни конотации. Въпреки тенденцията да се политизират от известни среди и да се придружават с патос на утвърждаване и прогресивност, реалното съдържание, влагано в *демократизация*, *демократичен* и *демократично*, действително е отговаряло и продължава да отговаря на пътищата и резултатите от книжовноезиковите процеси както от възрожденския, така и от следвъзрожденския период на българския книжовен език до наши дни. Разбирането за тях в последните три десетилетия хвърля ръкавица на филологическата наука и, разбира се, на хуманитаристиката като цяло. Всичко това прави темата

---

¹ Подготовката и издаването на настоящата публикация станаха възможни благодарение на специалната подкрепа на проект, финансиран от Фонда за научни изследвания към Министерството на образованието и науката, с ръководител доц. д-р Владислав Миланов от Софийския университет.

за демократизацията и определянето на резултатите от осъществяването ѝ в публичната реч отново актуална.

***

Прието е да се смята, че *демократизацията* като поредица от актове е такова устройство на обществото, при което се признават равни права на всички негови членове свободно да участват в решаването на общите проблеми и задачи – с други думи, демократизацията е поредица от актове на народовластие. В този смисъл възниква въпросът дали демократизацията в езиковото строителство би могла да се приеме за антипод на авторитарността, за плурализъм на мнения и действия, или е понятие по-широко, респ. по-тясно от тях.

В лингвистичната литература² се разграничават няколко аспекта на книжовноезиковата демократизация. Един от тях е социолингвистичният аспект. Той намира израз в „разширяване на социалната база на книжовния език“. Вторият е личностният – той се характеризира с „активизация на съзнателното отношение на личността към книжовния език“. Функционалният е третият аспект на езиковата демократизация; той се свързва с „разширяване сферата на използване на книжовния език“, а четвъртият аспект – интралингвистичният – „отразява настъпването на изменения във вътрешната структура на книжовния език в резултат на неговото взаимодействие с различни некнижовни формации“ (Смирнов, 1988, с. 10 – 13, по Крумова-Цветкова, Благоева, Колковска, Пернишка, 2013, с. 325 – 326). Ясното разграничаване на четирите аспекта в теоретичен план предлага полезен комплексен инструментариум, с който да се поставят проблемите за същността на съвременната езикова демократизация, за отношението на иновациите в публичната реч и перспективата им. Въпросите, които изникват, са много, а някои от тях и чувствителни не само за специалиста стандартолог, но и за неангажирания с филологията ползвател на книжовния език.

***

Разширяването на социалната база на книжовния език се постига чрез достъпността на все повече ползватели на българския език до книжовната му формация и чрез съзнателното им отношение към нея. Същевременно това разширяване включва и т.нар. разбираемост, зад която прозира владенето на голямо количество езикови средства, които да са ако не активно ползвани в ежедневната комуникация, то разпознаваеми, т.е. пасивно присъстващи в езиковото съзнание на езиковата общност. През Възраждането ежедневната реч на носителя на българския език, незает с проблемите на писаната (книжовна) реч, е гравитирала основно около теми от бита, стопанството, народната култура, човешките отношения. Днес тя се определя като диалектна или принадлежаща на градските говори. Несъмнено са били използвани абстрактна лексика и традиционни граматични форми, съхранени от църквата и писмената традиция, които са били по-скоро в пасивния фонд на носителите на българския език. Постепенно – особено след средата на XIX в. – чрез пресата, учебната, народописната и художествената литература говоримата (народната) реч набъбва с граматични и словообразователни иновации, с актуализирани традиционни езикови средства, както и с международна културна лексика. Резултатът от взаимното проникване на традиционни езикови средства и средства от говоримата реч чрез подбор на варианти на всички езикови равнища е формирането на новобългарския книжовен език докъм началото на XX в.

С времето ситуацията се променя, като главна характеристика на по-нататъшното обогатяване и функциониране на книжовния език е постепенното затихване на участието на некнижовните формации. Диалектите, отдала конкретен материал в етапа на формиране на книжовния език, вече се изчерпват като градивен елемент. Книжовният език става автономно образувание, което се самозахранва и отчасти кореспондира с разговорната реч – една формация, която се характеризира с аморфност, спонтанност, динамичност и множество варианти според хронологични и социолингвистични параметри. Именно съприкосновенията му с разговорната реч стават основен белег на т.нар. публична реч днес, когато чрез медиите, чрез форумите за обществено достъпна комуникация (като се започне от парламента и държавната администрация

---

²Литературата, посветена на демократизационните процеси, настъпили при формирането и съществуването на българския книжовен език от XVII в. до наши дни, обхваща десетки, дори стотици публикации. Нейното интерпретиране е предмет на съвсем друг тип публикации и няма да се представя тук.

и се стигне до чатовете в интернет) книжовният български език, чиито граници са по природа гъвкави, е подложен на изпитанието да ги запази.

Увеличаването на броя ползватели на книжовен език в наши дни става паралелен на допускането в него на средства от съвременната разговорна реч, включваща езикови средства от други не книжовни формации (напр. сленга), включително чужди, като през последните трийсетина години те са основно англоезични. Именно охотата на ползвателите на книжовния език да допускат в него средства от разговорната реч, е най-често споделяното разбиране за демократизацията му. Наивното възприемане на демократизацията като изравняване в социален план се пренася механично върху другия план – книжовноезиковия. Като че ли ежедневно говорене в неформални комуникативни ситуации превзема все по-агресивно полето на формалните, официалните ситуации, и съответно последните се осъществяват с отговарящи за тях езикови средства, граничещи с нормата, а понякога откровено излизат извън нея.

Тази социолингвистична платформа за осъзнаването на демократизацията на публичната реч има за резултат все по-чувствителното стесняване на ножицата между двете формации: книжовен език и разговорна реч. Така, без да е подсигурана с изрично формулирана теоретична подплата, без да е създадена философия на отразяване в кодификацията не само на естествените изменения в езика, но и на онези елементи, които никога не са били дори в периферията на общото множество на двете формации, в книжовния език (особено в устната му реализация) се налагат форми и образувания, без да могат да бъдат регулирани според системни критерии. Естествено тази динамика се забелязва още с появата на първото средство за публично говорене – радиото. Постепенно с изобретяването на телевизията и особено през последните две десетилетия с появата на световната електронна мрежа – интернет, паралелното съществуване на различни езикови средства в едни и същи комуникативни ситуации или направо тенденцията нормативните да бъдат подменени с разговорни, напират да станат нормативни и съответно кодифицирани, се характеризира с известна задъханост, с хаотичност не в самите норми, а в употребата и идеята за подмяната им. Така съвременното разбиране за демократизация на нормите от неизкушените ползватели на книжовния български език се изразява с желанието към опростяване или заобикаляне на нормите и кодификацията им.

Примерите са много и засягат най-вече кодификацията на писаната реч. Широко дискутирани въпроси (като за пълната и кратката членна форма, за поставянето на втора оградна запетая при въпросителни и да-изречения, за слято, разделно и полуслято писане на сложни думи и словосъчетания, за правописа на главни и малки букви в собствени имена, за числото на глаголните форми в учтивата форма за обръщение и под.) се представят за вече (уж!) решени – разбира се, в полза на свободна и непременно опростена употреба. И това има основания за голяма част от неизкушените от филологията ползватели на българския книжовен език, чието отношение е несъмнено утилитарно, но и показателно за все по-фалшивата им представа за книжовен език, подхранена от все по-ниската грамотност в България и от всеобщо занижения социолингвистичен статус на българския език (вж. напр. Гешев, 2018, с. 446), от психологическата нагласа за маргинализиране на книжовната реч и оценката ѝ като нещо ненужно, нещо демодне.

За да се изясни процесът, следва да се обърне внимание на факта, че този социален аспект на демократизацията може да бъде два типа: егалитарен и елитарен. Егалитарната демократизация е пряко следствие от философията на тоталното изравняване. След Втората световна война голям брой ползватели на българския език от малки населени места, изгубили земята и препитанието си, се урбанизират. През 60-те години на XX в. започва да се забелязва механичното пренасяне в по-големия град на особеностите на комуникацията им. В интимната селска общност всички са ако не близки, роднини и съседи, то поне се познават добре. Естествено и логично е, след като са равни в този смисъл, комуникацията между тях да е фамилиарна, да бъде „на ти“. Големият град обаче предлага социална йерархия, а роднинството и познанствата са разтворени в масата непознати съграждани. Комуникацията е различна и това е видно в традиционното титулуване с *господин*, *госпожа* и *госпожица*³, както и в употребата

³ Процесът на урбанизация е доста по-стар, макар и не толкова интензивен както през втората половина на XX в. Относно титулуването това може да се илюстрира с бележката на Найдено Геров в том в Част I А

на множествено вм. единствено число при второличните глаголи и лични местоимения (от типа на *Вие сте новият ни учител*). След идеологическите промени през втората половина на ХХ в. философията за егалитарно структурирано общество нахлува и в речевия етикет и се изразява в премахването на традиционните титли и замяната им с *другар* и *другарка*, но не и при коментиранияте глаголните форми и лични местоимения, които остават в множествено число в комуникативни ситуации с различен характер. С постепенното изменение на демографската структура обаче започва ерозията на употребата им в комуникативна ситуация между непознати или с комуникант, извикващ уважение. Тази ерозия се засилва още повече в годините на т.нар. демократичен преход след 1989 г., който, както вече се спомена, се тълкува наивно в езиков план. Всички сме свидетели на употреба на второлични форми на глаголи в единствено число вм. в множествено от напълно непознати, от съвсем млади в комуникация с по-възрастни от тях, от служители в администрации, в сферата на услугите, между учители и ученици, дори между студенти и преподаватели⁴, което, за съжаление, се приема за нормално от мнозина. Това може да се чуе или види поне веднъж дневно по радиото или телевизията; нещо повече – говоренето „на ти“ става дори демонстративно модно. Може да бъде гарнирано с фамилиарните „здрасти“ или „(айде/ади) чао“ и под.

Ако това е тенденция, настъпила в резултат на изменения във вътрешната структура на книжовния език, то иновацията би била приемлива. Тя обаче не е от този тип и става на фона на комуникативни ситуации, традиционно провеждани „на Вие“, които характеризират не само обществата с непрекъсвана демокрация, но и онези общества (практически всички славянски), които, подобно на българското, са преминали през тоталитарно управление, в което е внушавано всеобщо социално изравняване. В този смисъл може да се твърди, че този аспект на демократизацията при тях остава непроменено елитарен.

***

Интересно е, че **личностният аспект на демократизацията** в съвременната книжовноезикова ситуация – активизирането на съзнателното отношение на личността към книжовния език – в много отношения напомня кривото огледало от Андерсеновата приказка. В публичната реч на мнозина носители на книжовния език, главно от средата на интелигенцията, често срещано явление е употребата на англицизми, дошли в речта им да заместят утвърдена домашна или международна лексика. Такава стратегия би могла да се нарече пуризм с обратен знак: изтъквайки своята образованост и изключителност, такива ползватели на книжовния български език подменят домашната лексика дали защото тя стои ниско в оценъчната им скала, дали защото търсят ефекта на езиковата игра. Съвсем наскоро по телевизията се чу, че еди-какво си за говорещия е „добър експириънс“, друг подхвърли за „пърформънс“, коментирайки някакво представление; трети говореше за „генезиса“ на нещо си (вм. за произхода); четвърти казваше, че с еди-кого си са добри „френдове“, пети благодареше за „съпорта“ в труден момент и пр. Същото ще се види и във форумите в интернет, ще се чуе по радиото⁵. Стига се дори до комични резултати – в стремежа си да използват чуждата дума, недотам знаещи правят паронимни подмени – напр. „квота“ вм. „кота“ при коментар на местоположението на помпена станция. Примерите изобилстват.

Но като че ли най-добре личното отношение на носителя на книжовния български се изразява в мнения относно кодификацията на някои норми. Често се чува (пък и чете) например недоволството от употребата на две членни форми при имената от мъжки род в единствено число – едно от малкото изкуствени правила в българския правопис. Неизменно идеята на неангажирания филологически човек, подмамен от опростяването като демократичен акт, е в полза на кратката членна форма, без да има други доводи освен изговора – особено когато членната форма носи ударението в думата, което невинаги е коректно що се отнася да условното означаване на фонемата [ъ] с буква *а*. Лично отношение се проявява и в правописа на собствени

– Д при думата *госпожя*: „От няколко време съ подкачили да казват на жени ги госпожя вм. господарка, както на мъжети господин вм. господар“ (Геров, 1895/1975, с. 241).

⁴ Един мой чуждестранен студент възмутено заяви след подобна ситуация, че така навлизат в личното му пространство.

⁵ За темата за релексикализацията и окцидентизмите, за проявите на езикова некомпетентност, езиков снобизъм и езиков упадък вж. подробно у Вл. Гешев (2018, с. 436 – 485).

имена словосъчетания – най-вече на институции, организации и под. По чужд образец нарицателните имена в словосъчетанието се записват безапелационно с главни букви и чрез реклами, указателни табели, етикети и др. се заявяват за нормативни. Нещо повече: казаното/написаното от авторитетен източник – а за такъв в наше време се припознава журналистът, пиарът, политикът, изтъкнатата и популярна публична личност, изявяваща се основно чрез медиите – става безизключителен образец за подражание. Така лавинообразно се размножава грешката, ражда се клишето. Такава грешка е неправилната реакция на глагола *споделям*, която изисква свързване с непряко допълнение чрез предлога *с*, а не *на*: *споделям с някого*, а не *на някого* или *споделям му*. Огромното мултиплициране на грешката води до промяна в управлението на глагола и днес никой освен лингвиста не се замисля за мащаба на въздействието ѝ върху валентността на глагола. Колкото до клишето – веднага би могло да се илюстрира с вездесещия глагол *случва се*, който е на път да замести какви ли не други глаголи, напр. *Чудесни бизнес идеи, които се случват за всеобща радост, Възможно ли е министърът да не знае как са се случвали проектите* или *Дали законът ще се случи при това гласуване, още не се знае*.

Освен чрез медиите личностният аспект на демократизацията, който се характеризира с активизация на съзнателното отношение на личността на ползвателя към книжовния език, се реализира и в преводаческата практика. За съжаление, не става дума за никаква активизация, а по-скоро за отношение с обратен знак. Нихилизмът към българския начин на изразяване, към фразеологичния фонд, към синонимията, дори към правописа се демонстрира най-вече в субтитрите на филми, както и в набързо преведените бестселъри, в преводни статии, в симултанти преводи в ефир. Но това не би било толкова тревожно, ако не беше налице напълно пасивната реакция на зрителя, читателя, слушателя. Всичко това навежда на идеята за написването на нова „Криворазбрана цивилизация“.

***

Ако трябва да се степенуват аспектите на езиковата демократизация, то първенство по своята мащабност има **третият ѝ аспект – функционалният**, който е обвързан с разширяване на сферата на използване на книжовния език. Погледнато в обратен план, би следвало да се зададе въпросът къде той има алтернатива: в личното общуване – в семеен и приятелски кръг; в други неофициални комуникативни ситуации – в бита, в общуването между колеги, в интернет форумите. Трябва да се отчете и фактът, че те се реализират не само директно (преобладаващо докъм 50-те г. на XX век), но и чрез телефонни и видеовръзки. Всички останали комуникативни ситуации – и трябва да се подчертае, че те не са непременно официални – се осъществяват (или поне имат претенцията да се осъществяват) със средствата на книжовния език. Тук се включват и онези ситуации, при които е възможно да бъдат гледани/слушани, напр. парламентарни заседания, съвети, срещи, събрания, съвещания и под. на държавни органи, на официални институции, на гилдии, съюзи, комитети, щабове, групи по различен отличителен признак (напр. протестиращи, потърпевши, участващи в акции, засегнати от природни явления или човешки действия). Изборът на книжовния вариант е мотивиран главно от два фактора. Първият несъмнено има отношение към съзнанието за престижността му, а чрез употребата му – и за престижа на ползвателя му. Вторият фактор е твърде близък до първия. При наличието на възможността да бъде чут/видян, говорещият човек си дава сметка не само за разнородната публика и желанието за всеобща разбираемост, но показва и ниво на образование.

Всъщност това, което донесе в езиковата сфера публичната реч, е именно този аспект на демократизацията. Това стана с тихата революция на медиите: слушани и най-вече гледани по телевизията и в интернет пространството, те дадоха поле за изява вече не само на професионално ангажирания – репортер, журналист, говорител, актьор (докъм 60-те – 70-те г. на XX век), но и на редовия ползвател на български книжовен език. Разбира се, темите, жанровете, комуникантите, спецификата на целевата аудитория изпъстрят езиковото поведение с елементи от разговорната реч, но това не намалява респекта към техни величества *микрофона* и *камерата*. Заставайки пред тях, ползвателят на български език веднага сменя кода на общуване и макар че невинаги успява да го направи пълноценно, е налице стремеж⁶ да използва книжовния му

⁶ Изключенията се възприемат откъм комичната им страна, стават обект на присмех – в интернет може да се намерят немалко клипове на тази тема.

вариант. Всъщност това, по мнението на мнозина, е най-неоспоримият аспект на демократизацията на българския език.

***

Четвъртият аспект на езиковата демократизация – **преформатирането на норми и кодифицирането им вследствие на изменения във вътрешната структура на книжовния език в резултат на неговото взаимодействие с различни некнижовни формации** – би бил тема за отделна публикация. Удивителната история на новобългарския книжовен език е пример за такъв процес, в който традиционните езикови средства се срастват с новопоявилите се и формират съвременния книжовен език. Българският език днес като всеки жив език също е подложен на промени – съвсем нормално те са неравномерни, с различна интензивност и териториален обхват. Специалистът лингвист е този, който следва да определи кои от тях, кога и как да се отразят в кодификационния източник. Прието е да се смята, че кодификаторът държи инструментариума за преценка, опирайки се на различни критерии. Трудността обаче идва от липсата на стройна концепция за философията на промяна в кодификацията: кога, коя и защо именно тази норма, а не друга и как тя да бъде кодифицирана, са въпроси, на които не може да се отговаря „на парче“. Именно мерилото за „узряването“ на една иновация и нуждата от промяна в кодификацията ѝ създават трудностите за обективна преценка, тъй като те нито са общоприети, нито са формулирани безалтернативно. Посочвани са различни критерии: за разпространеността на една иновация, за съответствието ѝ със системата и структурата на езика, за нейната прагматичност или традиционност, за целесъобразността ѝ, за интеграционния ѝ характер. Прилагани поотделно, те са съмнителни; само комплексността им би могла да ориентира специалиста и да защити промяната. Много ценна стъпка в тази насока бе осъществяването на проект за изследване чрез национално представителни анкети на обществените нагласи и ценностните ориентации към съвременния български книжовен език, разглеждани като *отношение към използването на езика в различни ситуации*, от екип на учени от Института за български език и Софийския университет⁷. Логично е да се смята, че резултатите ще бъдат използвани при обмислянето на евентуални промени в досега действащата кодификация, които биха се осмислили като демократизиращи.

***

Съвременната оценка на специалистите стандартолози за нормализацията и кодификацията на съвременния книжовен език е, че те са изключително демократизирани във всяко отношение: и по отношение на правоговор, формоупотреба и словоупотреба, и по отношение на правопис. Погледнато назад във времето, промените са правени постъпателно и без сътресения, с обществен дебат, все в посока към демократизация на книжовния език според четирите коментирани критерия, макар и да не са били осъзнавани или изтъквани нарочно. По-важната задача за българските кодификатори днес обаче е да намерят механизмите, които ще предпазят българската езикова общност от псевдодемократизация, от фалшивата представа, че всичко е позволено, че демократизацията има утилитарна страна, но не е в изпростяването. Задача на съвременния кодификатор, с други думи, е не да свали кодификацията до демоса, а обратното – да издигне демоса до нея.

БИБЛИОГРАФИЯ:

- Геров, Н. (1895 – 1908/1975)** – Речник на българския език. Т. I–VI. Фототипно издание на Ръчникъ на българскый языкъ с тлъкувание рѣчи-гы на българскы и на русскы. Дружествена печатница Съгласие. Пловдивъ, 1895 – 1908. (*Gerov, N. Rechnik na balgarskiya ezik. Fototipno izdanie na Rechnik na blagarskiy yazyk s tlakuvanie rechiti na blagarsky i na russky. Druzhestvena pechatnitsa Saglasie. Plovdiv, 1895 – 1908.*)
- Гешев, В. (2018)** Следистория на българския език: Български език на Балканите, спомени за българското минало, противоречиво и динамично настояще. София: УИ Св. Климент Охридски, 547 с. (*Geshev, V. Sledistoriya na balgarskiya ezik: Balgarski ezik na Balkanite, spomeni za balgarskoto minalo, protivorechivo i dinamichno nastoyashte. Sofiya: UI Sv. Kliment Ohridski, 547 s.*)

⁷ Пълното заглавие на проекта е „Изследване на обществените нагласи и ценностните ориентации към съвременния български книжовен език като фактор при кодификация на нормите му“.

- Кримова-Цветкова, Л., Д. Благоева, С. Колковска, Е. Пернишка, М. Божилова (2013)** Българска лексикология. София: АИ Проф. М. Дринов, 788 с. (*Krumova-Tsvetkova, L., D. Blagoeva, S. Kolkovska, E. Pernishka, M. Bozhilova. Balgarska leksikologiya. Sofiya: AI Prof. M. Drinov, 2013, 788 s.*)
- Смирнов, Л. Н. (1988)** Опыт характеристики тенденций демократизации и интернационализации в современных славянских литературных языках. – Ввв: Функционирование славянских литературных языков в социалистическом обществе. Москва: Наука, с. 6 – 41. (*Smirnov, L. N. Opyt harakteristiki tendentsiy demokratizatsii i internatsionalizatsii v sovremennayh slavyanskih literaturnayh yazaykah. – Vav: Funktsionirovanie slavyanskih literaturnayh yazaykov v sotsialisticheskom obshtestve. Moskva: Nauka, s. 6 – 41.*)